

Ergenlerde Cinsiyet Eşitliği Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Esin ÇEBER*
Aylin NAZLI**
Gülengül MERMER***
Ummuhan YÜCEL****

Mahide DEMİRELÖZ****
Aysun EKŞİOĞLU****
Gökçe ASLAN*****

* Doç. Dr., Ege Üniversitesi İzmir
Atatürk Sağlık Yüksekokulu,
Bornova-İZMİR
e-mail: esin.ceber@ege.edu.tr

** Doç. Dr., Ege Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji
Bölümü

*** Öğr. Gör., Ege Üniversitesi
İzmir Atatürk Sağlık Yüksekokulu

**** Arş. Gör. Ege Üniversitesi
İzmir Atatürk Sağlık Yüksekokulu

***** Arş. Gör. Ege Üniversitesi
Tıp Fakültesi Halk Sağlığı
Anabilim Dalı

Özet

Amaç: Ülkemizde ergenlerde cinsiyet eşitliğine ilişkin çalışmalar yürütülmesine karşın, geçerli ve güvenilir bir ölçek ile yapılan çalışma bulunmaması, ergenlerin cinsiyet eşitliği algısı ve üreme sağlığı durumunu belirleyecek bir ölçeğe gereksinimi göstermektedir. Araştırma bu özden yola çıkarak, "Cinsiyet Eşitliği Ölçeğinin" Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Yöntem: Metodolojik araştırma modelinde yürütülen araştırma 2005–2006 tarihleri arasında Ege Bölgesi'ndeki bir üniversitede öğrenim gören 356 öğrenciye yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak Pulerwitz ve Barker tarafından geliştirilen Cinsiyet Eşitliği Ölçeği ve demografik soru formu kullanılmıştır. Çeşitli istatistiksel analizler kullanılarak, ölçeğin Türkçe formu faktör yapısı, ölçüt geçerliği, iç tutarlılığı ve madde-toplam güvenilirliği açısından değerlendirilmiştir.

Bulgular: Ölçeğin Kendall İyi Uyuşum Katsayısı $W: 0.227$ ve $p < 0.01$; Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0.78 olarak saptanmış ve ölçeğin oldukça güvenilir düzeyde olduğu bulunmuştur ($0.60 \leq \alpha < 0.80$). Madde-test korelasyonu sonucunda, maddelerin toplam puanla ilişkisinin $.17$ ile $.54$ arasında değiştiği saptanmıştır. Faktör analizinde; 17 maddelik geleneksel alt boyut ve 7 maddelik eşitlikçi alt boyut elde edilmiştir.

Sonuç: Türkçe geçerlik güvenilirlik çalışması yapılan Cinsiyet Eşitliği Ölçeği; çeşitli saha araştırmalarında, gençlerde algılanan cinsiyet eşitliğini ölçmek üzere kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir değerlendirme aracıdır.

Anahtar kelimeler: Cinsiyet eşitliği, cinsiyet rolleri, ölçek uyarlaması

The Adaptation of Gender Equality Scale in Adolescents into Turkish: Validity and Reliability Study

Purpose: Although studies concerning gender equality in adolescents are conducted in Turkey, that there is no a study with a valid and reliable scale shows a need for a scale which is to determine the gender equality perception and reproductive health status of the adolescents. The study, based on all these, was realized with the aim of determining the validity and reliability of the "Gender Equality Scale's" Turkish version.

Methods: The study, which was conducted with the methodological research model, was applied to 356 students at Aegean Region between the years of 2005-2006 by using face-to-face interview technique. Gender Equality Scale developed by Pulerwitz and Barker, and a demographic question form were used as a data collection tool. The factor structure of the Turkish version of the scale was evaluated in terms of criterion validity, internal consistency, and item-total reliability by using various statistical analyses.

Results: Kendall's Coefficient of Concordance of the scale was $W: 0.227$ and $p < 0.01$; Cronbach's alpha internal consistency coefficient was 0.78 , and the scale was found quite reliable ($0.60 \leq < 0.80$). As result of item-test correlation, the relation of the items to the total score was determined to change from $.17$ to $.54$. In the factor analysis, a 17-item conventional sub-dimension and 7-item egalitarian sub-dimension were acquired.

Conclusions: Gender Equality Scale, the validity and reliability study of which has been done, is a valid and reliable evaluation tool that will be able to be used in order to measure the gender equality perceived in the young.

Keywords: Gender equality, gender roles, scale adaptation

Giriş

Ergenlik çağı cinsel sağlık ve üreme sağlığı sorunları en çok araştırma yapılan konulardan biri olmasına rağmen, bu sorunları etkileyen cinsiyet eşitliğine ilişkin görüş ve tutumlara ilişkin çok fazla yayın ve araştırma yapılmamıştır. Ergenlerin yaşadıkları cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin sorunlar; kültürel, dini ve coğrafik duruma bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bu sorunların hem ortaya çıkışında hem de içeriğinde ergenlerin cinsiyet normları ve cinsiyet eşitliğine ilişkin tutumları önemli bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Adı geçen bu tutumlar, ergenlerin cinsellik ve üreme sağlığı davranışlarını etkilemesi bakımından da önemlidir. Ergenlerin geleneksel cinsiyet rolleri ve sosyal eşitlik normlarına ilişkin tutumları biyolojik farklılıklardan çok, toplumun kadın ve erkek olarak onları nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve nasıl davranmasını beklediğinden etkilenmektedir (Akın ve Mıhçıokur 2003, Anıl ve diğ. 2001, Bulut ve diğ. 2003, Öztan 2004, Pillai 2006)

Cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi, gençlerin kendi düşünceleri doğrultusunda karar verebilmelerini, eşitlikçi ve şiddete karşı bir aile modeli kazanmalarını, sorumluluklarının farkında olmalarını ve daha iyi bir anne/baba rolü edinmelerini sağlaması açısından önemlidir. Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde toplumsal cinsiyette eşitlik ile cinsiyet ayrımcılığının giderilmesinin sağlanması tam olarak sağlanamamış, bunlara ilişkin sosyal politika uygulamaları da ülkelerin plan ve programlarına yeterince entegre edilememiştir (Akın ve Mıhçıokur 2003, Anıl ve diğ. 2001, Bulut ve diğ. 2003, Öztan 2004). Ancak, son yıllarda gençlerin cinsel sağlık/üreme sağlığı ile ilgili çalışmalara önem verilmeye başlanmıştır. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (BMNF)'nin, üçüncü ülke programının önemli bir bileşkesi ergenlere yönelik üreme sağlığı eğitim ve hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmaktadır. Bu ve benzeri hedeflere ulaşmak için öncelikle ergenlerin cinsiyet, cinsiyete özgü

roller ve cinsel şiddet konularında tutum, norm ve davranışlarının ortaya konması gerekmektedir (Soyşekerci ve Yılmaz 2007).

Ergenlerin cinsiyet eşitliğine bakışını incelemek için 1970'li yıllardan bu yana geliştirilen birçok ölçek (Jones ve Gulick 2008, King ve diğ. 1994, Pleck ve O'Donnell 2001) vardır. Pulerwitz ve Barker (2008) tarafından Brezilya'da erkek ergenlerin cinsiyete ilişkin roller ve cinsiyet eşitliği ile ilgili tutumlarını ölçen Cinsiyet Eşitlik Ölçeği (Gender Equitable Men Scale-GEM) bunlardan biridir ve gençlere cinsiyet eşitliği konusunda hazırlanan programlarda en yaygın kullanılanıdır (Jones ve Gulick 2008, Pulerwitz ve Barker 2008, Ravi ve diğ. 2006). Ölçek ile ergenlerde cinsiyet eşitliği normlarının ölçülmesi hedeflenmektedir. Cinsiyet Eşitliği Ölçeği, geleneksel cinsiyet rollerini ele almakta olup özellikle erkeklerin cinsel ilişki, cinsel tercihler, aile içi ilişkilerin dağılımı, aile planlaması/üreme sağlığı, şiddet vb. gibi alanlarda kendini gösteren geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını ölçmektedir. Geleneksel cinsiyet rollerine, toplumun genç üyeleri olan ergenlerin sosyal olarak hazırlanmaları gerekmektedir. Yukarıda adı geçen alanlarda ortaya çıkan geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin tutumları net olarak ortaya koyabilmede, içinde buldukları yaş kuşağının da gereği olarak, ergenin kendini o role yakın ya da hazır hissetmesi önemli bir faktördür. Ölçeğin ölçmeyi hedeflediği geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin normların ve değerlerin geleneksel toplumlarda, "öncelikle kadınlar tarafından aktarıldığı" varsayımı ile geçerlik güvenirlilik çalışmasının erkeklerde yapılmasının yanı sıra kadınlara da uygulanabileceği belirtilmiştir (Çatal ve Dicle 2008). Aile içinde kadınların, temel sosyalizasyon ajanı olma konumu içinde çocuklarına adı geçen değer ve normları aktarmaları sürecinde kadınlar, erkekler göre daha ön plandadır. Bu nedenle de, genç kızlar tarafından cinsiyet eşitliği normlarının ne derecede benimsenip dolayısıyla da gelecek kuşaklara aktarılacağına öngörülmesinde, iki cinsiyetin de önemi vardır.

Ülkemizde ergenlerin üreme sağlığı ve cinsellik algılarını ölçmeye yönelik ölçekler bulunmaktadır (Çeber ve diğ. 2006, Duyan 2004). Ancak ergenlerin cinsiyet eşitliğine ilişkin tutumlarını ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçeğe gereksinim duyulmaktadır. Bu nedenle cinsiyet eşitliği ile ilgili norm ve davranışları ölçen bir aracın Türkçe geçerlilik ve güvenirliliğinin yapılması ve Türk toplumuna uygulanabilirliğinin sağlanması, gençlere verilecek cinsiyet eşitliği, cinsel sağlık ve üreme sağlığı programlarının amaç ve hedeflerinin oluşturulmasını sağlayacaktır. Bu çalışmanın amacı; Pulerwitz ve Barker (2008) tarafından geliştirilen GEM ölçeğinin Türkçeye uyarlanmasıdır. Geçerlik, bir ölçme aracının kullanıldığı amaca hizmet etme derecesi olduğundan, ölçme araçlarından elde edilecek ölçümler hangi amaçla kullanılacaksa ölçme geçerliği o amaca bağlı olarak değişecektir. Bir ölçeğin geçerliği sadece kendisiyle belirlenemez. O ölçeğin, kullanım amacına, uygulandığı gruba ve puanlama biçimine bağlıdır (Ercan ve Kan 2004). Ölçeği geliştiren Pulerwitz ve Barker ölçeğin iki cinsiyete de uygulanmasının anlamlı olacağını belirtmiştir. Bu doğrultuda öneriler dikkate alınarak ölçek her iki cinsiyetteki ergenlere uygulanmıştır.

Çalışmada "Cinsiyet Eşitliği Ölçeğinin" Türkçe formunun Türkiye'de uygulanabilir bir ölçme aracı olduğu hipotezinden yola çıkarak, ölçeğin geçerlik ve güvenirliliğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Uzak erimli amaç olarak, ölçeğin ergenler için hazırlanacak üreme sağlığı eğitimlerinde kullanılması, ergenlerle yapılacak çalışmalarda sonuçlarının göz önünde bulundurulması amaçlanabilir. Böylece; cinsiyet normlarının geliştirilmesi, şiddet ve HIV/CYBH riskinin azaltılması, kondom kullanımının artırılması, geleneksel cinsiyet rolleri, cinsel ilişki, cinsel tercihler, aile içi ilişkilerin geliştirilmesi, aile planlaması/üreme sağlığı, şiddet vb. gibi alanlarda kendini gösteren geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin tutumların ölçülmesi sağlanacaktır. Sonuçlar, gençlerin toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyet eşitliği kavramına ba-

kış açılarının, geçerliliği-güvenirliliği kanıtlanmış bir araç ile belirlenmesi ve geliştirilecek eğitim programlarına ışık tutması konusunda yardımcı olacaktır.

Yöntem

Bu çalışma "Cinsiyet Eşitliği Ölçeğinin" Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla metodolojik yöntem ile gerçekleştirilmiş tanımlayıcı nitelikte bir çalışmadır.

Evren: Araştırmanın evrenini, 2005–2006 eğitim öğretim yılında A Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin bölümlerinin tümünde (İngiliz Dili ve Edebiyatı, Edebiyat, Felsefe, Psikoloji, Klasik Arkeoloji, Alman Dili ve Edebiyatı, Coğrafya, Sanat Tarihi, Tarih, Amerikan Kültür ve Edebiyatı ile Sosyoloji bölümü) öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur.

Evrenin seçiminde, cinsiyet eşitliği ölçeğinin sosyal içeriği doğrultusunda, Edebiyat Fakültesinin 11 bölümünde öğrenim gören 356 öğrencinin, sahip oldukları sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik köken farklılığı açısından oldukça farklı ve bu anlamda elverişli bir evren olduğu konusundaki görüş birliği etkili olmuştur. Bu bağlamda da çalışmaya, araştırmanın uygulanacağı birimin sağlık ile ilgili dersleri almaması ve özellikle sosyal içerikli konularda eğitim görmeleri (ölçekte cinsiyet eşitliğini vurgulaması ve özellikle sosyolojik boyutu içermesi) göz önünde bulundurularak Edebiyat Fakültesi bölümlerindeki öğrenciler alınmıştır.

Örneklem: Araştırmanın örneklemini, 2005–2006 eğitim öğretim yılında A Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin; İngiliz Dili ve Edebiyatı, Edebiyat, Felsefe, Psikoloji, Klasik arkeoloji, Alman Dili ve Edebiyatı, Coğrafya, Sanat tarihi, Tarih, Amerikan Kültür ve Edebiyatı ile Sosyoloji bölümlerinde öğrenim gören 356 öğrenci oluşturmuştur. Ölçek çalışmalarında faktör analizi uygulayabilmek için yeterli örneklem alınması gerekliliği vurgulanmaktadır. Geçerlik-güvenirlilik çalışmalarında küçük örneklemelerden hesaplanan korelasyon katsayılarının daha az güvenilir olduğu

belirtilmektedir. Bu yüzden örneklem büyüklüğünün değişken sayısının en az beş katı hatta on katı olması güvenilirliği artırmaktadır (Tavşancıl 2005). Bu yüzden çalışmada örnekleme gidilmemiş çalışmanın yapıldığı dönemde öğrenim gören ve çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilerin tümü çalışma kapsamına alınmıştır.

Veri toplama araçları: Araştırmada veri toplamak için Sosyo-Demografik Veri Formu ile Pulerwitz ve Barker tarafından geliştirilen "Cinsiyet Eşitliği Ölçeği: GEM" olmak üzere iki adet veri formu kullanılmıştır.

Sosyo- Demografik Soruları İçeren Veri Formu: Çalışmaya katılan gençlerin yaşı, cinsiyeti, kimlerle yaşadığı, ekonomik durumu sorgulanmıştır. Üreme sağlığı ve cinsel yaşam ile ilgili olarak; cinsel deneyimi, aile planlaması yöntemi kullanma durumu, Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar (CYBH) ve cinsellikle ilgili bir eğitim programına katılıp katılmadığı gibi soruları içeren, toplam 24 tanıtıcı soruya yer verilmiştir.

Cinsiyet Eşitliği Ölçeği (GEM): Brezilya'da Pulerwitz ve Barker tarafından geliştirilmiştir. Ölçek cinsel partnerine şiddet, hastalıkların önlenmesi ve üreme sağlığı için sorumlulukları paylaşma, cinsel ilişkideki cinsiyet rolleri ve çocuk bakımını içeren 24 maddeden oluşmaktadır. İki alt boyutu olan ölçekte "Geleneksel cinsiyet normları" alt boyutuna ilişkin 17 madde ve "Eşitlikçi cinsiyet normları" alt boyutuna ilişkin 7 madde bulunmaktadır. Ölçek maddelerinin değerlendirilmesinde yanıtlar "katılıyorum", "kısmen katılıyorum", "katılmıyorum" şeklinde üçlü likert ölçeği olarak düzenlenmiştir. Ölçekte her bir maddenin alacağı en düşük puan bir, en yüksek puan üç olarak belirlenmiştir. Buna göre puan aralığı 1-72 olan testte alınan puan yükseldikçe ölçek uygulaması yapılan ergenin üreme sağlığı konusunda olumlu tutuma sahip olduğu düşünülmüştür. Ölçeğin puanlamasında, yüksek puanlama cinsiyet eşitlik normlarının yüksek olarak desteklendiğini göstermektedir. Eşitlikçi Cinsiyet normları alt boyutu için olası minimum puan 7, maksimum puan

21 olup, geleneksel cinsiyet normları alt boyutu için minimum puan 17, maksimum puan 51'dir. Ölçekte hesaplanan toplam puan yüksek, orta, düşük şeklinde değerlendirilmektedir; 1- 23 puan düşük eşitlik, 24-47 orta eşitlik, 48-72 yüksek cinsiyet eşitliğini göstermektedir (Pulerwitz ve Barker 2008)

İşlem: Ölçeğin Türkçeye adaptasyonu ile erkek ve kız öğrencilerde uygulanabilmesi için ölçeği geliştiren Pulerwitz ve Barker'dan yazılı izin alınmıştır. Alınan yazılı izin sonrası çalışma etik kurula sunulmuş, etik kurul onayı alınmıştır. GEM ölçeğinin Türkçeye çevirisi için ilk aşamada dil eşdeğerliliği üzerinde çalışılmıştır. Ölçeğin içerik analizi; Halk Sağlığı, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları, Aile Hekimliği, Halk Sağlığı Hemşireliği, Kadın Doğum Hemşireliği ve Sosyoloji alanlarından toplam on uzmanın görüşünün alınması ile gerçekleştirilmiştir. Bu aşamadan sonra GEM ölçeğinin pilot uygulaması toplam 15 üniversite öğrencisine yapılmıştır. Pilot uygulama ve uzman görüşü alındıktan sonra anlaşılmayan, ifade eksikliği olduğu bildirilen sorular üzerinde araştırma ekibi tarafından tekrar gözden geçirme ve düzeltmeler yapıldıktan sonra ölçek bastırılarak çalışmaya başlanmıştır. Ölçeğin geçerlik güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla planlanan çalışmada tek uygulama yapılmıştır.

Öğrencilerle yapılan çalışmaya başlanmadan önce çalışmanın yapılacağı fakülte/bölümlerden ve uygulamanın yapılacağı ders sorumlu öğretim üyelerinden izin alınmıştır. Üniversite öğrencisi gençler çalışma hakkında bilgilendirildikten sonra, gönüllülük esasına göre çalışmaya katılmak isteyenlere sınıflarında kendi kendilerine doldurmaları için verilen soru formlarının uygulanması yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Sonraki aşamada ölçeğin geçerlilik-güvenirlik analizleri gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Farklı bir kültürel ortamda geliştirilen ölçeğin Türk kültürel ortamına uyarlanması sırasında zaman zaman sıkıntılar yaşanabilmektedir. Türkiye'de uygulanan ölçek

ile orjinal ölçek karşılaştırıldığında ölçeğin bazı maddelerinin kültürel özellikler ve geleneksel alışkanlıklardan etkilendiği istatistiksel değerlendirmede görülmüştür. Bu durum göz önünde bulundurularak düşük madde toplam korelasyonuna sahip maddeler ölçekten çıkarılmamıştır.

Çalışmada örneklem sayısının toplam öğrenci sayısına göre Tabakalı Rasgele Örnekleme Yöntemi ile seçiminin yapılması veya Basit Rasgele Örnekleme Yöntemi'nin kullanılması düşünülmüştür, ancak daha sonra çalışmada örnekleme gidilmemesine evrenin tümünün çalışma grubu kapsamına alınmasına karar verilmiştir. Bu durum büyük örneklemelerden hesaplanan korelasyon katsayılarının daha güvenilir olması nedeni ile tercih edilmiştir.

Cinsiyet eşitliği ölçeği sadece A Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde öğrenim gören gençlere uygulanmıştır. Bu ölçeğin üniversitenin Fen Fakültesi, Tıp Fakültesi, Spor Akademisi gibi yükseköğretim fakültelerinde okuyan öğrencilere veya lisede okuyan öğrencilerde uygulandığı araştırmaların yapılması ölçme gücüne önemli katkılar sağlayacaktır.

Verilerin Analizi: Verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde, SPSS 15.0 sürümü kullanılmıştır. Kapsam geçerliliğinin değerlendirilmesinde içerik geçerliği Kendall Uyuşum Katsayısı (W) (Kendall Coefficient Of Concordance) ve yapı geçerliği Temel Bileşenler faktör analizi ile yapılmıştır. Güvenirlik analizlerinde; ölçek ve alt boyutlarının iç tutarlılığının değerlendirilmesinde; "Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayısı" ve "Madde Toplam Puan Korelasyon" katsayıları kullanılarak analiz edilmiştir

Bulgular

Çalışma grubu: GEM Ölçeği 15-25 yaş arasındaki toplam 356 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Öğrencilerin %73.9'u kız, %26.1'i erkektir. Çalışmaya katılan öğrencilerin %52.5'i normal liseden mezun olduğunu, %64'ü bir ilçe merkezinde doğduğunu, %46.1'i şehir, %42.1'i

Tablo 1: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması Kapsamına Alınan Öğrencilere İlişkin Tanıtıcı Bilgiler (n = 356)

Tanıtıcı Bilgiler:356	n	Yüzde(%)
Yaş Grubu		
15-24	295	82.9
25 ve üzeri	61	17.1
Bitirilen Lise		
Düz Lise	187	52.5
Anadolu Lisesi	123	34.6
Özel Lise	46	13.0
Cinsiyet		
Kız	263	73.9
Erkek	93	26.1
Doğum Yeri		
İl	228	64.0
İlçe	128	36.0
En Uzun Süre Yaşadığı Yer		
Köy	11	3.1
Belde	31	8.7
Şehir	164	46.1
Büyük şehir	150	42.1
Anne Eğitimi		
Okur-yazar Değil	26	7.3
Okur yazar	15	4.2
İlkokul mezunu	102	28.7
Orta/Lise Mezunu	133	37.4
Yüksekokul/Fakülte Mezunu	80	22.5
Baba Eğitimi		
Okur-yazar Değil	2	0.6
Okur yazar	17	4.8
İlkokul mezunu	79	22.2
Orta/Lise Mezunu	138	38.8
Yüksekokul/Fakülte Mezunu	120	33.7

büyük şehir merkezinde en uzun süre ile yaşadığını belirtmiştir. Öğrenciler tarafından annelerinin % 37.4'ünün, babalarının da % 33.8'inin lise mezunu olduğu belirtilmiştir.

Geçerlik bulguları

a) *Dil Geçerliği:* Cinsiyet Eşitliği Ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlama çalışması-sında, ölçek öncelikle her iki dili bilen bir dil uzmanı ve konunun uzmanı bir kişi olmak üzere iki kişi tarafından İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiştir. Daha

sonra, elde edilen bu çeviride, ortak olan ve ortak olmayan maddeler bir araya getirilmiştir. Ölçek maddelerinde en uygun ifadeler seçildikten sonra elde edilen bu çeviri daha önce anketin İngilizce halini görmeyen, her iki dili bilen, anadili Türkçe olan, bir İngilizce dil uzmanı ve dört konu uzmanı tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Böylece, ölçeğin Türkçe versiyonu oluşturulmuştur.

b) *İçerik Geçerliği:* Ölçeğin dil geçerliği uzman görüşleri ve ölçekten elde edilen puanlarının korelasyonu ile değerlendirilmiştir. Ölçeğin

oluşturulan Türkçe formunun içerik geçerliği için, uzmanlar tarafından her bir maddenin ölçme derecesi 100 tam puan üzerinden değerlendirilmiştir. Uzmanlar tarafından değerlendirmesi yapılan 'Cinsiyet Eşitliği Ölçeği'nin' içerik geçerliği analizleri sonucunda puan ortalaması ve standart sapması (, Sd) 93.3±14.69 olarak bulunmuş-

tur. Uzman görüşleri puan ortalamalarında; en düşük puan ortalamasına sahip dördüncü madde (Seks hakkında konuşma, sadece yap.) (=82.00±32.59), en yüksek puan ortalaması ise yedinci madde (Gebelikten korunmak kadının görevidir.) (=98.5±3.37) olarak saptanmıştır. Kendall İyi Uyuşum Katsayısı analizinde W: 0.227

Tablo 2: Eşitliği Ölçeği'nin (GEM) Faktör Yapısı ve Maddelerin Toplam Puanla Korelasyonları (r)

Maddeler	Faktör 1	Faktör 2	r
Geleneksel Cinsiyet Normları Alt Boyutu			
1- Hangi tür seks olacağına erkek karar verir.	.64	.11	.54
2- Kadının en önemli rolü evine özen göstermek ve ailesi için yemek yapmaktır.	.66	-.02	.53
3- Erkekler kadınlardan daha fazla seks yapmaya ihtiyaç duyarlar.	.21	-.18	.17
4- Seks hakkında konuşma sadece yap.	.48	.12	.39
5- Bayanların kondom taşımaları daha kolaydır.	.32	.24	.26
6- Çocuğun altını değiştirmek banyosunu yaptırmak ve onları beslemek annenin sorumluluğudur.	.55	.08	.44
7- Gebelikten korunmak kadının görevidir.	.54	.13	.44
8- Evdeki kararlar hakkında en son sözü erkek söylemelidir.	.68	.06	.54
9- Erkekler her zaman seks yapmaya hazırdırlar.	.24	-.19	.21
10- Kadının şiddeti hak ettiği zamanlar vardır.	.58	.16	.47
11- Eşi güzel olsa bile erkeğin başka kadınlara ihtiyacı vardır.	.52	.06	.42
12- Eğer biri bana hakaret ederse şerefimi korumak için şiddet kullanmak zorunda kalabilirim.	.50	-.11	.40
13- Kadın ailesini korumak için şiddete tolerans göstermelidir.	.65	.13	.54
14- Eşim ilişkide kondom kullanmayı önerirse öfkelenirim.	.24	.20	.22
15- Erkek seks istemediği için eşini dövebilir.	.51	.22	.42
16- Hiçbir zaman eşcinsel bir arkadaşım olamaz.	.48	-.18	.38
17- Bayan gibi davranan bir erkek gördüğümde bundan nefret ederim.	.53	-.16	.41
Eşitlikçi Cinsiyet Normları Alt Boyutu			
18- Çiftler çocuk sahibi olmak istiyorlar ise, birlikte karar vermelidirler.	.06	.68	.48
19- Bana göre kadınlar da erkeklere kondom kullanmalarını önerebilirler.	.26	.50	.31
20- Eğer bir erkek bir kadını hamile bırakırsa çocuk her ikisinin de sorumluluğu altındadır.	.15	.71	.50
21- Bir erkek cinsel ilişki sırasında partnerinin ne istediğini bilmelidir.	.05	.68	.34
22- Anneler kadar olmasa da babaların da çocuklarının yaşamındaki yeri önemlidir.	-.09	.53	.31
23- Erkek ve kadın hangi kontraseptif yöntemi kullanacaklarına birlikte karar vermelidirler.	.36	.51	.39
24- Erkek arkadaşlar problemlerinizi paylaşabilmeniz açısından önemlidir.	-.08	.38	.22

olarak elde edilmiş, uzmanların görüşleri arasındaki uyum istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.00$)

c) Yapı Geçerliliği

Faktör Analizi: Bu çalışma-da, "Cinsiyet Eşitliği Ölçeği"nin yapı geçerliliğini sınamak amacıyla, 24 madde üzerinden temel bileşenler yöntemi ve varimaks eksen döndürme yöntemi kullanılarak faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda, özdeğeri 1'in üzerinde olan yedi faktör bulunmuştur. Ancak yorumlanabilme durumu temel alınarak varimaks eksen döndürme yöntemi kullanılarak yapılan ikinci analiz sonucunda, ölçeğin maddeleri toplam varyansın % 30.37'sini açıklayan iki faktör altında toplanmıştır (Tablo 2). Birinci faktör on yedi maddeden oluşmakta ve varyansın %20.72'sinden, yedi maddeden oluşan ikinci faktör %9.65'inden sorumludur. Çalışmada, üçüncü madde " Erkekler kadınlardan daha fazla sekse gereksinim duyarlar", dokuzuncu madde "Erkekler her zaman sekse hazırdırlar." ve on dördüncü madde "Eğer eşim (karım) bana kondom takmamı söylerse öfkelenirim." faktör yükleri 0.30'un altında bulunmuştur.

Güvenirlğe İlişkin Bulgular: Ölçeğin güvenirlğine ilişkin bilgi, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ile elde edilmiştir.

a) Cronbach alfa güvenirlrik katsayıları

Yapılan iç tutarlık analizi sonucunda, 356 katılımcıdan tüm ölçek için elde edilen Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .78 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutları için elde edilen iç tutarlık katsayıları da, 'Geleneksel Cinsiyet Normları' için .79 ve 'Eşitlikçi Cinsiyet Normları' alt boyutları için .61 olarak hesaplanmıştır.

b) Madde-toplam güvenirlriği

Ölçeğin her bir maddesinin toplam puanla korelasyonunu hesaplamak amacıyla yapılan madde- test korelasyonu sonucunda, maddelerin toplam puanla ilişkisinin .17 ile .54 arasında değiştiği saptanmıştır (Tablo 2).

Tartışma

Ülkemizde gençlerde cinsiyet eşitliğini ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının bulunmaması nedeniyle, bu yaş grubunda cinsiyet eşitliğinin sistematik bir araç ile incelenmesi şimdiye kadar olanaklı olamamıştır. Bu çalışmada; Türkçeye uyarlaması yapılmış olan Cinsiyet Eşitliği Ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu saptanmıştır ($r = .78$)

Cinsiyet Eşitliği Ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlama çalışması-sında, ölçeğin öncelikle dil geçerliliği sağlanmıştır. Dil geçerliliği için çeviri yapanlarda ölçek yapılarında uzman olma, ölçeğin nasıl kullanılacağını bilme ve araştırmanın metodolojik bölümünü yorumlayabilecek özelliklere sahip olma koşulu dikkate alınarak ölçek çevirileri yaptırılmıştır (Aksayan ve diğ. 2002, Gözüm ve Aksayan 2002).

Ölçek çalışmalarında önerildiği gibi (Aksayan ve diğ. 2002, Gözüm ve Aksayan 2002, Gözüm ve Aksayan 2003) içerik geçerliliğini sağlamada, öncelikle incelenecek değişkenin özgül boyutlarını kapsayan bir taslak 10 uzamandan oluşan bir uzmanlar grubunun görüşüne sunulmuştur. Uzmanlar ölçek maddelerini 'ayrıt edicilik, anlaşılabilirlik, amaca uygunluk, kültürel uygunluk' açısından incelemişler ve her bir maddeyi '0' ile '100' arasında değişen puanlarla (0:Hiç uygun değil, 100:Tamamen uygun) değerlendirmişlerdir. Uzmanlar bağımsız olarak değerlendirme yapmış ve görüş belirtmiştir Sözü edilen uzmanlar, hem ölçeğin hazırlandığı bilim alanını iyi bilen hem de ölçek sorusu hazırlama teknik ve yöntemlerini iyi bilen kişilerden seçilmiştir. Ölçekteki her madde için; uzmanların katılım yüzdeleri karşılaştırılmıştır. Cinsiyet Eşitliği Ölçeğinin geçerliliği yapılan Kendal İyi Uyuşum Katsayısı analiz sonucu 0.227 olarak bulunmuştur. Bu değer istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0.01$) ve ölçeğin değerlendirilmesinde maddelerin içeriği konusunda uzmanların görüş birliğine vardıklarını göstermektedir. Uzmanlar arası "görüş birliğinin olma-

sı", bir bütün olarak ölçeğin tümünün ve her bir maddesinin ölçülmek istenen alanı yansıttığını ve içerik geçerliğinin sağlandığını göstermesi açısından önemlidir (Aksayan ve diğ. 2002, Çatal ve Dicle 2008, Gözüm ve Aksayan 2002). Uzmanların öneri ve eleştirileri doğrultusunda ölçek yeniden yapılandırılmıştır

Madde toplam puan korelasyon katsayısının hangi ölçütün altına düşünce güvenirliliğinin yetersiz sayılacağı konusunda belirli bir standart olmakla birlikte, 0.50'den küçük katsayısı olan maddelerin güvenirliliği az olarak değerlendirilmekte ve bu katsayının 0.30'ün üzerinde olması gerektiği vurgulanmaktadır (Karasar 1999, Tekin 2000, Turgut 1992). Uygulamada ise çoğu araştırmacı 0.20 alt seviyesini kullanmaktadır (Aksayan ve Gözüm 2003). Bu kapsamda, madde toplam puan güvenirlilik katsayıları maddeden maddeye farklılık göstermekte olup madde toplam korelasyon (r) değeri 0.20'nin altında olan 3. madde (Erkekler kadınlardan daha fazla seks yapmaya ihtiyaç duyarlar.) $r=0.17$ olarak saptanmıştır. Ancak bu madde erkeğin cinsel rolüne yönelik motivasyonun toplum tarafından artırılması ve kadınların geleneksel yapıları itibarıyla kendi cinselliklerini ifadelendirmekten çekinmesi durumu göz önüne alındığında, ölçekten çıkarılmadan uygulanmıştır. Ayrıca 3. maddenin ölçekten çıkarılmasına dayanarak hesaplanan cronbach alfa güvenirlilik katsayısı değerlendirildiğinde önemli bir değişiklik olmadığı görülmüştür. Bu karar güvenirliliği değiştirmeyen ve ölçeği destekleyen maddelerin ölçekten çıkarılmaması önerisi doğrultusunda alınmıştır (Çatal ve Dicle 2008, Özdamar 2004).

Ölçeğin 24 madde üzerinden faktör yapısı incelenmiş ve maddeler, en yüksek değeri aldıkları faktörler içerisine yerleştirilmiştir. Faktör analizi sonucunda, bu çalışmada ölçeğin özgün ölçekte olduğu gibi iki faktörden oluştuğu saptanmıştır. Bu 2 faktör toplam varyansın %30.37'sini açıklamaktadır. Elde edilen faktör yapısı Pulerwitz ve Barker'ın (2008) sonuçlarıyla tutarlıdır ve madde-

ler özgün ölçekte olduğu gibi ölçmeyi amaçladığı faktörler altında yer almaktadır. Alt ölçekler sırasıyla Geleneksel Cinsiyet Normları ve Eşitlikçi Cinsiyet Normları olarak isimlendirilmiştir. Faktör analizinde her madde temsil edilmiş ve faktör yüklerinin yeterli olduğu bulunmuştur.

Çalışmalarda güvenirlilik için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ölçütünün minimum .60'ın üzerinde olması istenmektedir (Karasar 1992, Pulerwitz ve Barker 2008, Tavşancıl 2005). Bu çalışmada iç tutarlılık analizi sonucunda, tüm ölçek için elde edilen Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .78 olarak bulunmuştur, elde edilen sonuç istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir (Karasar 1992, Tavşancıl 2005). ($p<0.01$). Pulerwitz ve Barker'ın (2008) çalışmasında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .81'dir (Pulerwitz ve Barker 2008). Bu verilere göre elde edilen toplam Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının orijinal çalışma ile tutarlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Ölçeğin alt boyutları için elde edilen iç tutarlılık katsayıları da, 'Geleneksel Cinsiyet Normları' için .79 ve 'Eşitlikçi Cinsiyet Normları' alt boyutları için .61 olarak hesaplanmıştır.

Pulerwitz ve Barker'ın çalışmasında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 'Geleneksel Cinsiyet Normları' için .85 ve 'Eşitlikçi Cinsiyet Normları' alt boyutları için .77 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin orijinalinde de geleneksel norm alt ölçeğinin güvenirliliği, eşitlik norm ölçeğine göre daha yüksek bulunmuştur (Pulerwitz ve Barker 2008).

Sonuç

Pulerwitz ve Barker'ın çalışması ile benzer sonuçlar elde ettiğimiz bu çalışmanın sonucunda, ölçeğin Türkiye'deki gençler arasında cinsiyet eşitliğini ölçmede geçerli ve güvenirliliğe sahip olduğu saptanmıştır.

Pulerwitz ve Barker'ın çalışmasında (2008), Cinsiyet Eşitliği Ölçeği sadece 15-24 yaş arası 223 genç erkeğe uygulanmış olup, çalışmamızda

15-25 yaş arasındaki %74'ü kız öğrenci, % 26'sı erkek öğrencilerden oluşan toplam 356 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Cinsiyet eşitliği ölçeği ile özellikle kadınlarda yapılacak çalışmalardan elde edilecek veriler ile cinsiyet eşitliği, cinsellik ve üreme sağlığı konularında kadınların tutum ve davranışlarına yönelik bakış açılarının ve somut verilerin elde edileceği düşünülmektedir.

Ayrıca, ileriki çalışmalarda alınacak örneklem ile yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, daha önce şiddete maruz kalma durumu, güvenli cinsellik önlemleri gibi çeşitli değişkenler açısından birbir eşleştirilmesiyle yürütülecek olan analizlerin yazınla daha tutarlı sonuçlar ortaya koyabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, Ergenler için "Cinsiyet Eşitliği Ölçeği" nin, faktör yapısının özelliği, geçerlik ve güvenilirlik katsayılarının uygunluğu ve ölçekten alınan toplam puanı göz önünde bulundurulduğunda, gençlerde algılanan cinsiyet eşitliğini ölçmek üzere kullanılacak geçerli ve güvenilir bir değerlendirme aracı olduğu söylenebilir.

Yazarların Katkıları

Çalışma tasarımı: E Ç, A N, A E, G M, U Y, M D, G A

Veri toplama ve/ veya analiz: A E, M D, U Y, G M, G A

Makalenin hazırlanması: E Ç, A N, A E, G M, U Y, M D, G A

Kaynaklar

Akın A, Mihçioğur S (2003) Kadının statüsü ve ane ölümleri (Ed: Akın A.) *Toplumsal cinsiyet, sağlık ve kadın*. HÜKSAM. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara. s.127-139

Aksayan S, Bahar Z, Bayık, A, Emiroğlu, ON, Erefe, İ, Görak G, Karataş N, Kocaman G, Kubilay G, Seviğ Ü (2002) *Hemşirelikte araştırma ilke süreç ve yöntemleri*. (Ed: Erefe İ.). Odak Ofset, İstanbul. s. 169-186

Anıl E, İlkkaracan P, Kılıç Z, Ronge K, Seral G, Ülgen T (2001). *Pekin+5: Birleşmiş Milletlerde kadının insan hakları ve Türkiye'nin taahhütleri, kadının insan hakları projesi (KİHP) - Yeni Çözümler Vakfı İrtibat Bürosu*, İstanbul, s. 6-21, ISBN 975-7014-10-9

Bulut A, Nalbant H, Çokar M (2002). Ergenlerin Sağlık Bilincinin Geliştirilmesi Projesi UNFPA TUR / 03 / 01.07 / P07, Ergenler ve Sağlık Durum Raporu, Ankara

Çatal E, Dicle A (2008). *Hasta öğrenim gereksinimleri ölçeği'nin Türkiye'de geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, 1 (1), 19-32.

Çeber E, Saydam BK, Bilge A, Mermer G, Öztürk H, Demirelöz M (2006). Üniversite Öğrencilerinin Üreme Sağlığı Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi, Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje Raporu, Proje No: 2005/ASYO/003, İzmir

Duyan V (2004). *Cinsel tutum ölçeği*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu, No: 014, Ankara.

Ercan İ, Kan İ (2004). *Ölçeklerde güvenilirlik ve geçerlik*, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 30 (3) 211-216.

Gözüm S, Aksayan S (2003). *Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber II. Psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma*, Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 5 (1), 3-14.

Gözüm S, Aksayan S (2002). *Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber 1: psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma*. Hemşirelik Araştırma Geliştirme Dergisi, 4(2), 9-19.

Jones R, Gulick E (2008). *Reliability and validity of the sexual pressure scale*. [Electronic version]. Res Nurs Health. 29(4):281.

Pulerwitz J, Barker G (2008). *Measuring attitudes toward gender norms among young men in Brazil: development and psychometric evaluation of the GEM Scale*, [Electronic version]. Men and Masculinities, 10(3), 322-338.

Karasar N (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (9. basım) Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti. Ankara, 136-151.

King LA, King DW, Carter BD, Surface CR, Stepanki K (1994). *Validity of the sex-role egalitarian scale: two replication studies*. *Sex Roles*, 31(5-6):339-348.

Özdamar K (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. (Genişletilmiş 5. Baskı) Kaan Kitabevi, Eskişehir. s.661-673.

Öztan E (2004). *Toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları ve olumlu ayrımcılık*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 59(1): 203-235.

Pillai VK, Gupta R (2006). *Cross-national analysis of a model of reproductive health in developing countries*. *Social Science Research*, 35(1); 210-227.

Pleck JH, O'Donnell LN (2001). *Gender attitudes and health risk behaviors in urban African American and latino early adolescents*, *Maternal and Child Health Journal*, 5(4): 265-272.

Ravi KV, Pulerwitz J, Mahendra V, Khandekar S, Barker G, Fulpagare P, Singh SK (2006). *Shifting support for inequitable gender norms among young Indian men to reduce HIV risk and partner violence*, s.1-8, Erişim adresi[<http://www.infoforhealth.org/youthwg/PDFs/PopC/horizons/ingndrnrmssum.pdf>]

Soyşekerci S, Yılmaz H (2007). *Cinsiyet ayrımcılığı olarak üstün erillik (hyper-masculinity) olgusunun Türkiye'de aile işletmeleri bağlamında araştırılması*, *Üniversite ve Toplum Dergisi*, (7):1 Erişim Adresi: [<http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=295>]

Tavşancıl E (2005). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. (2. Basım) Nobel Basımevi, Ankara, s.16-27

Tekin H (2000). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Yargı Yayınevi, Ankara.

Turgut MF (1992). *Eğitimde Ölçme Değerlendirme*, 8. Baskı, Saydam Matbaa, Ankara.